

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

CRISTINA POPA

Literatura română

CAIETUL ELEVULUI

PENTRU CLASA A V-A

- Analize literare și stilistice
- Compuneri descriptive și narative

CORINT
EDUCAȚIONAL

Cuprins

Cuvânt-înainte. Lectura – între literatură și literalitate	5
Să ne cunoaștem mai bine. Chestionarul lui Proust	7
I. Cartea, obiect cultural	9
II. Raportul dintre realitate și literatură	15
III. Opera literară epică	23
IV. Procesul scrierii	32
V. Specii ale genului epic	35
1. Schița	35
2. Basmul	47
3. Legenda	75
4. Snoava	87
VI. Opera literară lirică	93
VII. Textul nonliterar. Reclama	107

LECTURA – ÎNTRE LITERATURĂ ȘI LITERALITATE

Ce mai vorbă lungă; se cufundă hidalgul nostru în așa hal de citanie, că-și trecea nopțile toate citind, din murgul serii și până-n revărsatul zorilor; și toate zilele, de cum se lumina și până ce se-ntuneca; și așa, din prea mult citit și din prea puțin dormit, i se uscară creierii, încât își pierdu mințile. Închipuirea i se împuie cu tot ce citea în cărți, cu farmece și cu lupte drepte, cu bătălii și cu provocări la duel, cu declarații de dragoste și cu iubiri, cu chinuri și cu sminteli nemaiauzite.

(Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*)

Aventura lui Don Quijote a fost considerată o încercare de descifrare a lumii pentru că acestuia „îi intrară în cap așa de strașnic că toată grămada aceea de scorneli pe care le citea, petrecute doar în vis, erau adevărul-adevărat, încât pentru el nu se afla pe lume istorie mai vrednică de crezare”. Odată cu romanul lui Cervantes, lectura începe să se detașeze tot mai mult de text. Lectura acestuia transformă lumea, antrenată de atunci într-o permanentă luptă cu *morile de vânt*.

Literatura și viața sunt, amândouă, căi de acces spre adevăr. Literatura autentică poate conduce la nevoia de a afla ceva esențial despre noi înșine. Ea contribuie în mod fundamental la exprimarea prezenței noastre în lume, devenind astfel un exercițiu spiritual al „dialogului” dintre text și sufletul cititorului.

Dacă în copilărie, *închipuirea nu i se umple cu tot ce citea în cărți, cu farmece și cu lupte drepte, cu bătălii și cu provocări la duel, cu declarații de dragoste și cu iubiri, cu chinuri și cu sminteli nemaiauzite*¹, dacă în școală este obligat să citească, fără ca un profesor să-i stârnească curiozitatea, să-i aprindă pasiunea lecturii și să-i formeze gustul, neprovocându-l să înțeleagă ce citește și să descopere singur alte cărți, de unde să-i vină tânărului plăcerea de a citi?

În absența unei sănătoase formări a gustului pentru lectură și a cultivării bucuriei acesteia, apare carența intelectuală numită *iletrism*, care este în fapt o formă mai subtilă de analfabetism: cineva știe să citească o suită de cuvinte, dar nu înțelege sensurile, nu poate surprinde înțelesul frazei, nu pricepe ceea ce „citește”.

Literatura și lectura ei adecvată ne îngăduie discernerea unor semnificații situate dincolo de *litera care ucide*, așa cum observa Fericitul Augustin: „Ne îneacă literalul. Am literalizat viețile noastre și pe noi înșine”. Viața literalizată e cea redusă la simțul comun, la aparență, la banalitatea și la monotonia suprafeței plate.

Revenind la frumoasa nebunie a lui Don Quijote care s-a smintit citind, remarcăm că această „sminteală” procură o mai adâncă înțelegere a lumii și a omului, înțelegere accesibilă doar prin experiența lecturii. Lectura este, din această perspectivă, nu doar o bucurie, ci și un fascinant exercițiu de interpretare a existenței.

Autoarea

¹ Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*

Să ne cunoaștem mai bine!

Chestionarul lui Proust

1 Principala mea trăsătură

2 Ce prețuiesc mai mult la prietenii mei

3 Principalul meu defect

4 Îndeletnicirea mea preferată

5 Fericirea pe care mi-o visez

6 Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire

7 Locul unde aș vrea să trăiesc

8 Culoarea mea preferată

9 Floarea care-mi place

10 Prozatorii mei preferați

11 Poeții mei preferați

12 Eroii mei preferați din literatură

13 Eroii mei preferați din viața reală

14. Ce urăsc cel mai mult

.....

15. Calitatea pe care aș vrea să o am din naștere

.....

16. Greșelile care îmi inspiră cea mai mare indulgență

.....

17. Deviza mea

.....

Marcel Proust (1871–1922), romancier, eseist și critic francez, cunoscut mai ales datorită romanului *În căutarea timpului pierdut*, operă de ficțiune reprezentativă a secolului al XX-lea.

I. Cartea, obiect cultural

Citiți cu atenție textul:

E un lucru tare misterios cu pasiunile omenești, iar în cazul copiilor totul se petrece la fel ca și în cazul celor maturi. Cei copleșiți de o pasiune n-o pot explica, iar cei ce nu au trăit niciodată ceva asemănător nu pot înțelege. Există oameni care își pun în joc viața pentru a cuceri un pisc. Nimeni, nici chiar ei înșiși nu pot explica limpede de ce. (...)

Într-un cuvânt, există tot atâtea pasiuni cât și oameni. În cazul lui Bastian Balthasar Bux, pasiunea erau cărțile.

Cine n-a petrecut o după-amiază întreagă cu urechile încinse și cu părul zbârlit aplecat deasupra unei cărți, citind și iar citind, și uitând de lumea din jurul său, și nebăgând de seamă că-i e foame sau frig?

Cine n-a citit niciodată pe ascuns sub plapumă, la lumina unei lanterne de buzunar, fiindcă tata sau mama sau vreo altă persoană grijulie a stins lumina pe motivul bine intenționat că acum trebuie să dormi, căci mâine te scoli devreme?

Cine n-a vărsat niciodată lacrimi amare, fie pe față, fie în ascuns, fiindcă o poveste minunată se sfârșea și urma despărțirea de personajele alături de care luaseși parte la atâtea aventuri, fiindte iubite și admirate ce îți stârniseră îngrijorări și speranțe și fără a căror prezență viața părea dintr-odată goală și lipsită de sens?

Cine nu cunoaște nimic din toate acestea din proprie experiență nu va putea înțelege ceea ce făcu Bastian acum.

Se uită țintă la titlul cărții, simțind cum îl lua ba cu frig, ba cu cald. Da, asta era, la asta visase de atâtea ori și asta își dorise de când fusese cuprins de pasiunea sa: O poveste care să nu se sfârșească niciodată! Cartea tuturor cărților!

Trebuia să aibă cartea, fie ce-o fi, cu orice preț!

Cu orice preț? Era ușor de spus! Chiar dacă ar fi putut să ofere mai mult decât cele trei mărci și cincisprezece pfenigi din banii de buzunar ce-i avea la el. Uriciosului domn Koreander îi dăduse de înțeles cât se poate de limpede că nu-i va vinde nicio singură carte. Iar de un dar nici nu putea fi vorba. Chestiunea era lipsită de orice speranță.

Respect pentru *Și totuși Bastian știa că nu poate pleca fără acea carte. Îi era limpede că nici nu venise încoace decât anume pentru ea, îl chemase în mod misterios pentru că voia să ajungă la el, pentru că de fapt fusese dintotdeauna a lui!*

Bastian trase cu urechea la murmurul ce se mai auzea și acum din cabinet.

Dintr-odată, fără să-și dea prea bine seama, ascunse cartea sub paltonul său, strângând-o cu amândouă brațele la piept. Apoi o porni, mergând de-a-ndăratelea, spre ușa prăvăliei, nelăsând nicio clipă cealaltă ușă din ochi, cea spre cabinet. Cu băgare de seamă apăsă pe clanță, nu trebuia să se audă clinchet de clopoței, de aceea deschise ușa de sticlă doar atât cât să se strecoare prin ea. Încetșor și cu precauție, închise apoi ușa pe dinafară.

Abia după aceea începu să alerge.

Caietele, manualele școlare și penarul din ghiozdan săltau și clămpăneau în tactul pașilor săi. Simțea junghiuri sub coaste, dar alerga mai departe.

Ploaia îi curgea peste obraz și pe spate, în jos, pe sub guler. Umezeala și frigul pătrundeau prin haine. Bastian nu simțea însă nimic. Îi era foarte cald, dar nu numai din cauza alergatului.

Conștiința lui care mai înainte, în prăvălioară, nici nu crâcnise, se deșteptase dintr-odată. Toate motivele, atât de convingătoare mai înainte, i se păreau acum cu totul neplauzibile și se topeau ca oamenii de zăpadă la răsufierea unui balaur ce scuipa foc.

Furase! Era un hoț!

Ceea ce făcuse el era chiar mai grav decât un furt obișnuit. Cartea era cu siguranță unică și de neînlocuit. Precis că fusese cea mai scumpă comoară a domnului Koreander.

(Michael Ende, *Povestea fără sfârșit*)

conștiință – sentiment, intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență; cunoaștere pe care o are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său; **plauzibil** – care poate fi admis, **crezut**, care pare a corespunde realității; **admisibil**, **verosimil**.

Dicționar cultural

Michael Ende (1929–1995). Scriitor de romane fantastice și cărți pentru copii, este cunoscut pentru romanele sale de fantezie, care cuprind structuri și motive de basm. *Iluzionistul*, *Jim Button și mecanicul de locomotivă*, urmat de *Jim Knopf und die Wilde 13*, *Momo* (1973) și *Povestea fără sfârșit* (1979) i-au adus faima internațională. Cărțile sale au fost editate în 20 de milioane de exemplare și au fost traduse în 45 de limbi.